

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS POLITIKOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos kultūros politikos modelis nuo pat Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo yra tapęs vienu iš plačiausiai diskutuojamų kultūros politikos klausimų. Nuo pat Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo nebuvo suformuluotas nuoseklus kultūros politikos modelis, bet siekiama spręsti atskirų kultūros sričių problemas pavieniui. Atskiras kultūros sritis, įstaigų tinklus ar įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai neturi aiškaus vieningo teisinio pagrindo. Tai potencialiai skatina kultūros sričių ir kultūros įstaigų tarpusavio konkurenciją, gilina sektoriaus fragmentaciją. Kai kurių pamatinių bendrų kultūros srities sąvokų (pvz., kultūra) apibrėžimų trūkumas apsunkina sistemišką kultūros politikos teisinio reguliavimo raidą.

Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, nuostatose akcentuojama, kad kultūra, kaip kertinis nematerialus visuomenę vienijantis elementas, atlieka labai svarbų vaidmenį vienijant visuomenę ir formuojant viešąją politiką, todėl tinkamas teisinis reguliavimas yra viena iš sėkmingos kultūros politikos sąlygų.

Konstitucijos preambulėje įtvirtinta, kad kultūrinis tęstinumas yra pagrindinis Lietuvos valstybingumo motyvas. Taigi kultūra bendrąja prasme yra valstybės pagrindas. Konstitucijos nuostatos suponuoja valstybės pareigą formuoti ir vykdyti kultūros politiką taip, kad ji atitiktų viešąjį interesą, visuomenės poreikius. Kultūros politika apima *inter alia* strateginių kultūros vystymosi sričių (krypčių) nustatymą, valstybės poreikius ir galimybes atitinkančio kultūros finansavimo modelio parinkimą, priemonių, leidžiančių užtikrinti saviraiškos laisvę, nustatymą.

Formuodama ir vykdydama kultūros politiką valstybė turi paisyti visuomenės ir kultūros bendruomenės interesų, nes kultūra plėtotis gali tik tuomet, kai valstybė smulkmeniškai nereguliuoja kultūros procesų. Demokratinėje visuomenėje prioritetas teikiamas žmogui, todėl viskas, kas susiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, reguliuojama įstatymais. Tai ir žmogaus teisių ir laisvių patvirtinimas, ir jų turinio apibrėžimas, ir apsaugos bei gynimo teisinės garantijos, ir leistinas jų apribojimas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pagal Konstituciją valstybė turi pareigą įstatymu apibrėžti kultūrinės žmogaus teisės ir valstybės įsipareigojimus kultūrai.

Įstatymo projektu siekiama sukurti horizontalų kultūros srities teisinio reguliavimo mechanizmą, kuriame teisinėmis priemonėmis siekiama įtvirtinti valstybės įsipareigojimus kultūrai, užtikrinti konstitucines Lietuvos piliečių teises į kultūrą ir jos prieinamumą, nustatyti kultūros politikos principus, pagrindinių kultūros politiką formuojančių valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją ir vaidmenį užtikrinant valstybės, regioninės ir savivaldybių kultūros politikos formavimą bei įgyvendinimą, tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje tikslus ir jį vykdančius subjektus, nevyriausybinių organizacijų vaidmenį įgyvendinant kultūros politiką ir kt.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Vykdydama Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 150.1 papunkčio nuostatas, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Vyriausybės 2017 m. kovo

13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2.3.6 priemonės 1 darbą, Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ĮV-120 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė.

Dėl Įstatymo projekto buvo konsultuojamasi su visuomene, paskelbus Įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje, e. piliečio platformoje, Kultūros ministerijos interneto svetainėje. Įstatymo projektas aptartas Prezidentūroje vykusio Kultūros forumo metu, pristatytas Seimo Kultūros komitete, Įstatymo projekto viešas pristatymas įvyko 2019 m. rugsėjo 13 d., taip pat jis aptartas Nevyriausybinių organizacijų taryboje, be to, įvyko keli susitikimai su atskirų kultūros sričių atstovais (nevyriausybėmis organizacijomis, etninės kultūros sektoriaus atstovais ir kt.).

Po derinimo su institucijomis, kitais suinteresuotais asmenimis ir visuomene metu gautų pastabų ir pasiūlymų, Įstatymo projektą tikslino ir tobulino Kultūros ministerijos Teisės ir žmogiškųjų išteklių skyrius.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu kultūros srityje galioja apie 20 įstatymų, kuriuos galima būtų grupuoti į tris kategorijas:

1) atskiras kultūros politikos sritis reglamentuojantys įstatymai (Visuomenės informavimo įstatymas, Valstybinės kalbos įstatymas ir kt.);

2) atskiras kultūros sritis ir įstaigų tinklus reglamentuojantys įstatymai (Bibliotekų įstatymas, Muziejų įstatymas, Kultūros centrų įstatymas ir kt.);

3) atskirų kultūros įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai (Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatymas, Valstybinės kalbos inspekcijos įstatymas ir kt.).

Visų įstatymuose aptariamų teisinių santykių detalus aptarimas nėra tikslingas, siekiant užtikrinti koncentracijos principą, todėl žemiau yra pateikiamos apibendrintos problemos, o detaliau aptariami tik tie teisiniai santykiai, kurie nors ir yra reglamentuoti šiuo metu, tačiau įsigaliojus teikiamam Įstatymo projektui pasikeistų iš esmės.

Minėti kultūros srityje galiojantys įstatymai neturi aiškos sistemos požymių, t. y., pasitaiko atvejų, kai iš esmės identiškiems teisiniams santykiams galioja skirtingas teisinis reguliavimas, taikomi skirtingi principai ir pan. Be to, įvairių institucijų kompetencija kultūros politikos srityje yra reglamentuota skirtingo lygmens teisės aktuose, be to, neretai tarpsektorinė/tarpinstitucinė veiklos sritis, susijusi su kultūra, yra priskiriama kitų ministerijų kompetencijai neįtvirtinus jokio funkcinio ryšio su Kultūros ministerija.

Atsižvelgiant į šias problemas, Įstatymo projekte teisiniai santykiai, kurie jau yra reglamentuoti galiojančiais teisės aktais, yra suvienodinami, susisteminami bei analogiškiems teisiniams santykiams nustatomi vienodi reikalavimai ar kriterijai, be to, aiškiai apibrėžiami valstybės institucijų, įstaigų ir kitų subjektų tarpusavio ryšiai formuojant ir įgyvendinant kultūros politiką.

Detaliau aptartini teisiniai santykiai:

1) Kultūros atašė yra priskiriami Lietuvos Respublikos specialiesiems atašė, kurių teisinis statusas yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. 1407. Toks teisinis reguliavimas, atsižvelgiant į teisėkūros principus ir praktiką yra ydingas, kadangi esminiai teisinio reguliavimo aspektai turi būti dėstomi įstatyme, o ne Vyriausybės nutarime.

2) Seimo 2006 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. X-557 „Dėl Kultūros paveldo apsaugos ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais programos patvirtinimo“ buvo patvirtinta Kultūros paveldo apsaugos ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais programa (toliau – programa), kurios tikslas – išsaugoti nacionalinės reikšmės šalies kultūros paveldą ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais. Programos tikslui įgyvendinti, be kita ko,

buvo nustatytas uždavinys sudaryti išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sąrašą.

Įgyvendinant minėtos programos įgyvendinimo priemonių planą, buvo priimtas Vyriausybės 2007 m. vasario 7 d. nutarimas Nr. 193 „Dėl išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir pastatų ir patalpų, skirtų saugoti ir eksponuoti kilnojamąsias kultūros vertybes, sąrašų patvirtinimo“, kuriuo buvo patvirtinti Išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų – kultūros paveldo statinių, Išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų – kultūros paveldo vietovių ir Pastatų ir patalpų, skirtų saugoti ir eksponuoti kilnojamąsias kultūros vertybes, sąrašai.

Pažymėtina, kad šie sąrašai nebuvo nė karto atnaujinti, be to, jokiame teisės akte nebuvo nustatyti išskirtinės kultūrinės vertės nustatymo kriterijai.

3) Šiuo metu teikiamas kultūros ir meno premijas reglamentuoja keliolika įvairių institucijų priimtų teisės aktų (Seimo nutarimai, Vyriausybės nutarimai, kultūros ministro įsakymai), tačiau įstatyminis pagrindas yra įtvirtintas tik Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatyme, kurio 10 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybės premijų meno kūrėjams (taigi, neapimant kitų kultūros veikėjų ar meno kūrėjų statuso neturinčių asmenų) skyrimo tvarką nustato Vyriausybė. Toks teisinis reguliavimas sukuria ydingą situaciją, kai nėra aiškos takoskyros tarp Vyriausybės ir kultūros ministro teikiamų premijų, premijos yra skiriamos už skirtingo lygmens pasiekimus, be to, jų dydis skiriasi keliolika ar keliasdešimt kartų.

4) Regioninių kultūros tarybų sudarymo tvarka, statusas ir funkcijos yra reglamentuotos kultūros ministro 2018 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. IV-488 patvirtintame Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo regionuose tvarkos apraše. Šiuo metu jų funkcijos yra daugiausiai susijusios su Tolygios kultūrinės raidos projektų regionuose sąrašo sudarymu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Atsižvelgiant į tai, kad teisinio reguliavimo nuostatos, susijusios su „*status quo*“ susisteminiu, yra aptartos šio aiškinamojo rašto 3 punkte, toliau detaliau bus pasisakyta tik dėl naujų teisinio reguliavimų nuostatų.

1) Įstatymo projekto 3 straipsnyje siūloma įtvirtinti kultūros politikos principus, kuriais vadovaujantis būtų formuojama ir įgyvendinama kultūros politika. Vieningų principų patvirtinimas leistų užtikrinti kryptingos kultūros politikos formavimą bei įgyvendinimą visose jos srityse bei skirtingo lygmens valstybės ir savivaldybių institucijose.

2) Įstatymo projekto 8 straipsnyje yra apibrėžiamos institucijos, vykdančios tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šio straipsnio 3 dalyje išskiriami su tarptautiniu bendradarbiavimu susiję viešojo administravimo įgaliojimai, kuriuos siūloma suteikti kultūros ministro įgaliotai institucijai – preliminariai Lietuvos kultūros institutui, kuris šiuo metu nėra viešojo administravimo subjektas. Dabartinės šios įstaigos vykdomos funkcijos ir turimi ištekliai neleidžia realizuoti visų tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje tikslų, todėl tikimasi, kad priėmus siūlomą nuostatą pagerės Lietuvos kultūros sklaida užsienio valstybėse, bus sustiprintas Lietuvos kultūros potencialas ir konkurencingumas užsienyje.

3) Įstatymo projekto 9 straipsnyje yra siūloma reglamentuoti kultūros atašė statusą, juos išskiriant iš kitų specialiųjų atašė, t. y., nustatant, kad kultūros atašė yra ne valstybės tarnautojas, o darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį. Poreikis individualiai reglamentuoti šių asmenų statusą iškilo atsižvelgiant į aukščiau aptartą teisėkūros prasme ydingą situaciją bei į šias priežastis:

a) Specialiųjų atašė nuostatų 15.1 punktas nustato, kad specialieji atašė padeda įgyvendinti Lietuvos Respublikos užsienio politiką, tačiau kultūros srityje veikia tik vienas specialusis atašė, kurio funkcijos susijusios su valstybės užsienio politika ir viešuoju administravimu – kultūros, audiovizualinių reikalų ir autorių teisių atašė Lietuvos nuolatinėje atstovybėje Europos Sąjungoje

(planuojama, kad po įstatymo priėmimo šios pareigybės statusas išliktų tas pats, t. y. specialiojo atašė). Kitų kultūros atašė funkcijos diplomatinėse atstovybėse yra susijusios su kultūrine veikla, t. y., tiesioginių ryšių tarp Lietuvos ir paskyrimo valstybėse kultūros organizacijų skatinimu, susijusių tarpvalstybinių iniciatyvų – programų ir projektų įgyvendinimu.

b) Teisės aktų projektų, skirtingų meno sričių plėtros koncepcijų ir programų rengimo ir jų įgyvendinimo koordinavimo kompetencijos, sudarančios valstybės tarnautojų funkcijų esmę, nėra tapačios kultūros vadybos kompetencijoms, reikalingoms kultūros atašė funkcijų įgyvendinimui, kurias turi kultūros srities specialistai.

c) Kultūros ministerijoje yra nepakankamas valstybės tarnautojų skaičius, kuris sudarytų galimybę užtikrinti sklandų jų perkėlimą į diplomatinės atstovybės netrikdant ministerijos darbo ir užtikrinant ministerijos veiklą vykdančias specialiąsias funkcijas, tiesiogiai susijusias su politikos formavimu kultūros ministrui pavestose valdymo srityse. Pagal galiojančią Kultūros ministerijos pareigybių sąrašą, ministerijoje yra tik 39 karjeros valstybės tarnautojų pareigybės, kurioms priskirtas specialiųjų funkcijų vykdymas (likę valstybės tarnautojai vykdo bendrąsias funkcijas), o bendras įsteigtų kultūros atašė pareigybių skaičius yra 14. Todėl bendrojo specialiųjų atašė modelio (kai jie yra tik valstybės tarnautojai) taikymas kultūros atašė atžvilgiu sąlygoja nuolatinį pakaitinių valstybės tarnautojų ministerijoje poreikį, kuris neužtikrina nepertraukiamo funkcijų vykdymo ir kompetencijos kėlimo.

Įgyvendinant tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje tikslus, užsienio valstybėse yra būtina turėti kultūros ministrui pavaldžius asmenis, kurie bendradarbiautų su paskyrimo valstybės kultūros institucijomis, įstaigomis, meno kūrėjais ir kitais asmenimis bei atliktų kitas su Lietuvos kultūros sklaida susijusias funkcijas. Pažymėtina, kad Įstatymo projekte numatyti reikalavimai kultūros atašė, jų funkcijos ir atšaukimo pagrindai iš esmės nesiskiria nuo šiuo metu esančios situacijos, tačiau įtvirtina galimybę kultūros atašė veikti ne valstybės tarnybos, o darbo santykių pagrindu. Atsižvelgiant į šį siekį, su kultūros atašė ir jų veikla susijusių santykių reglamentavimas grindžiamas principu, jog jiems taikomas Darbo kodeksas su išlygomis, numatytomis diplomatinę tarnybą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Planuojama, kad įgyvendinant įstatymą įgaliojimus patvirtinti atskirą konkurso į kultūros atašė pareigas organizavimo tvarką bus siūloma suteikti kultūros ministrui, kadangi Konkursų valstybės ir savivaldybių įmonėse, iš valstybės, savivaldybių ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetų bei iš kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų finansuojamose valstybės ir savivaldybių įstaigose ir viešosiose įstaigose, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas, patvirtintas Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 496, neįtvirtina galimybių patikrinti specifinių kompetencijų, kurios yra būtinos kultūros atašė, turėjimo.

4) Įstatymo projekto 12 straipsnyje yra siūloma įtvirtinti aspektus, į kuriuos turėtų atsižvelgti valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos, sprendamos dėl įvykio ar asmens istorinio atminimo įamžinimo. Poreikis tai reglamentuoti kyla siekiant užtikrinti vieningą požiūrį į istorinius įvykius ar asmenis visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Šiuo aspektu egzistuoja akivaizdus teisinio reguliavimo trūkumas, todėl siūloma suteikti kultūros ministrui teisę tvirtinti rekomendacijas dėl istorinio atminimo įamžinimo.

5) Lietuvos Respublika, 1998 m. kovo 17 d. įstatymu Nr. VIII-664 „Dėl 1954 metų UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvencijos ir jos protokolo ratifikavimo“ ratifikavusi 1954 m. gegužės 14 d. UNESCO kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvenciją (toliau – Konvencija), prisiėmė įsipareigojimą imtis visų įmanomų priemonių kultūros vertybėms apsaugoti. Kultūros vertybių apibrėžimas yra pateiktas Konvencijos 1 straipsnyje – tai kilnojamosios ir nekilnojamosios vertybės, kurios yra ypatingai svarbios kiekvienos tautos kultūros paveldui.

Įgyvendinant Konvenciją buvo priimti keli įvairaus lygmens teisės aktai (nurodyti aiškinamojo rašto 3 punkte), tačiau juose nėra nustatyti kriterijai, kuriais remiantis yra nustatomos/atrenkamos kultūros vertybės, kurios yra ypatingai svarbios kiekvienos tautos kultūros

paveldui. Dėl šios priežasties Įstatymo projekto 13 straipsnyje yra įtvirtinami paveldo apsaugos srityje pripažinti kriterijai bei siūloma Vyriausybei suteikti teisę nustatyti kultūros vertybių pripažinimo tvarką, o patį kultūros vertybių sąrašą, atsižvelgdama į šios srities mokslininkų bei ekspertų išvadą, tvirtintą Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Be to, atsižvelgiant į šių vertybių ypatingą reikšmę tarptautiniu ir nacionaliniu mastu, siūloma išplėsti valstybės įsipareigojimus ir įtvirtinti ne tik siekį jas apsaugoti ginkluoto konflikto, bet ir taikos metu, o taip pat jas įsigyti bei kaupti, t. y., šių kompleksinių veiksmų pagalba užtikrintų jų išlikimą.

Siūlomas teisinis reguliavimas leistų iš visų kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių (kurios ir toliau būtų saugomos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nustatyta tvarka) išskirti ypatingą vertę turinčius objektus, kuriems būtų skiriamas didesnis valstybės dėmesys.

6) Įstatymo projekto 16 straipsnyje aptariamas kultūros kompetencijų centrų – kultūros įstaigų, kurios pagal turimas kompetencijas priskirtoje srityje ir (ar) regione teikia kitoms kultūros įstaigoms ekspertinę ir metodinę pagalbą, organizuoja kultūros ir meno darbuotojų kompetencijų tobulinimą, statusas.

Kultūros kompetencijų centrų statusas būtų suteikiamas kultūros įstaigoms (jų prašymu arba savininko teisės įgyvendinančios institucijos iniciatyva), kurios savo veikloje turi sukaupusios pakankamai patirties ir išteklių, kad galėtų teikti ekspertinę ir metodinę pagalbą kitoms kultūros įstaigoms. Papildomai atkreiptinas dėmesys į tai, kad priskiriamos kultūros kompetencijų centrų veiklos sritys nebūtinai turėtų sutapti su pagrindine kultūros įstaigos veikla (pvz., profesionalaus scenos meno, muziejų, bibliotekų ar kt.) ir galėtų būti skaidomos smulkiau, pvz., viešojo komunikacija, rinkodara ar pan.

Paminėtinas gerosios praktikos pavyzdys – šiuo metu kompetencijos centro modelis, remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 493 patvirtinta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija, veikia kultūros paveldo skaitmeninimo srityje.

7) Įstatymo projekto 19 straipsnyje yra siūloma įtvirtinti vieningus kultūros ir meno premijų skyrimo pagrindus, nustatant vienodas galimybes gauti premijas ne tik meno kūrėjams, bet ir kitiems kultūros srityje veikiantiems asmenims, be to, siūloma aiškiau atskirti skirtingo lygmens premijas.

8) Įstatymo projekto 20 ir 21 straipsniuose siūloma įtvirtinti regioninės kultūros politikos tikslus ir uždavinius bei išplėsti regioninių kultūros tarybų (toliau – RKT) funkcijas numatant, kad jos ne tik teiktų rekomendacijas dėl kultūros ir meno projektų, pretenduojančių gauti finansavimą iš Kultūros rėmimo fondo, bet ir prisidėtų prie kultūros plėtros regione. RKT sudarymo principai, reikalavimai jų nariams ir narių atšaukimo tvarka iš esmės nesiskiria nuo esamo teisinio reguliavimo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Kartu su Įstatymo projektu yra teikiamas atskiras dokumentas – numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Įstatymo projektas įtakos korupcijai ir šalies kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Įstatymo projektas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymą inkorporuoti į teisinę sistemą turės būti pakeistas Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas, kiek tai yra susiję su kultūros atašė statuso reglamentavimu.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymo projekte pateikiamos sąvokos ir jas įvardijantys terminai suderinti su Valstybine lietuvių kalbos komisija ir bus paskelbti Terminų banke Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo įgyvendinimui turės būti priimti (ar pakeisti) šie teisės aktai:

1) iki 2020 m. gruodžio 31 d.:

a) Vyriausybė turės patvirtinti – Lietuvos nacionalinių kultūros ir meno premijų dydį, skyrimo sąlygas ir tvarką, Vyriausybės kultūros ir meno premijų dydį, skyrimo sąlygas ir tvarką,

b) Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės patvirtinti – Tolygios kultūros plėtros gaires;

c) kultūros ministras – sudaryti patariamųjų kultūros sričių tarybas, nustatyti jų veiklos sritis ir funkcijas; patvirtinti istorinio atminimo įamžinimo ir istorinio atminimo įamžinimo užsienyje rekomendacijas, kultūros ir meno darbuotojų pareigybių priskyrimo tvarką, kultūros ir meno darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo rekomendacijas, Kultūros ministerijos kultūros ir meno premijų dydį, skyrimo sąlygas ir tvarką.

2) iki 2021 m. gruodžio 31 d.:

a) Vyriausybė turės:

- pakeisti Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimą Nr. 331 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros atašė pareigybių įsteigimo“ ir Vyriausybės 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 358 patvirtintą Ministerijų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos, Vyriausybės įstaigų ir įstaigų prie ministerijų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų sąrašą pagal grupes, į jį įtraukiant Lietuvos kultūros institutą;
- kultūros vertybių pripažinimo ypatingai svarbiomis tvarką;
- pripažinti netekusiu galios Vyriausybės 2007 m. vasario 7 d. nutarimą Nr. 193;

b) Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės patvirtinti – patvirtinti konkurso į kultūros atašė pareigas organizavimo tvarką; ypatingai svarbių kultūros vertybių sąrašą; Kultūros kompetencijų centrų statuso suteikimo ir finansavimo tvarką.

c) kultūros ministras – suteikti įgaliojimus Lietuvos kultūros institutui vykdyti įstatyme nustatytas funkcijas ir priimti ar pakeisti kitus su tuo susijusius teisės aktus (Lietuvos kultūros

instituto nuostatus ir kt.); patvirtinti regioninių kultūros tarybų sudarymo ir darbo organizavimo tvarką.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais);

Iš valstybės biudžeto reikės skirti papildomų lėšų šiems Įstatymo projekte numatytiems tikslams įgyvendinti:

1) Dalies patariamųjų kultūros sričių tarybų narių paslaugoms apmokėti. Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymo nuostatos yra taikomos tik įstatymų pagrindais sudarytų tarybų ar komisijų (pvz., Muziejų tarybos, Bibliotekų tarybos ir kt.) narių paslaugoms apmokėti, todėl būtina nustatyti vieningą apmokėjimo tvarką ir kitų patariamųjų tarybų nariams (pvz., Etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo tarybos, Medijų tarybos ir kt.). Įgyvendindamas minėto įstatymo nuostatas, kultūros ministras yra nustatęs, kad už vieną komisijos posėdyje dirbtą valandą ir už pasirengimą komisijos posėdyje nagrinėti vieną paraišką, pareiškimą, prašymą ar skundą mokamas 0,07 pareiginės algos bazinio dydžio atlygis, t. y. 12,11 Eur, todėl priklausomai nuo atitinkamos tarybos narių skaičiaus ir posėdžių dažnumo išlaidos vienai tarybai per metus sudarytų iki 1500 Eur. Papildomų biudžeto lėšų poreikis galėtų sudaryti iki 20 tūkst. eurų per metus.

2) Kaip minėta šio aiškinamojo rašto 3 punkte, RKT šiuo metu veikia kaip kultūros ir meno projektų ekspertai, todėl jų paslaugoms apmokėti 2020 m. iš viso yra suplanuota 152 tūkst. eurų. Išplėtus RKT funkcijas padaugėtų posėdžių bei nagrinėjamų dokumentų skaičius, todėl preliminariais paskaičiavimais prireiktų papildomai apie 140 tūkst. eurų, kurie būtų skirti iš Kultūros rėmimo fondo.

Be to, siekiant užtikrinti tinkamą ir efektyvų RKT veikimą Lietuvos kultūros tarybos administracijoje bus būtina įsteigti papildomas 5 pareigybes, kurių paskirtis – kuruoti kiekvienos RKT veiklą (šiuo metu vienas specialistas kuruoja dvi RKT), ir 1 pareigybę, kurios paskirtis – rinkti ir teikti RKT statistinius duomenis ir kitą informaciją, susijusią su kultūra. Šioms pareigybėms išlaikyti per metus prireiktų papildomų biudžeto lėšų – 108 tūkst. eurų.

Taip pat žemiau yra nurodomos Įstatymo projektu siūlomos nuostatos, kurios taip pat potencialiai galėtų pareikalauti papildomų lėšų, tačiau dėl atitinkamų priežasčių jų šiuo metu paskaičiuoti nėra galimybės:

3) Kadangi kultūros vertybės valstybė sieks ne tik išsaugoti, bet ir įsigyti, jų įsigijimui reikalingos lėšos turės būti numatomos pagal konkretų poreikį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki 2009 m. Kultūros ministerijos vykdytai priemonei kilnojamoms kultūros vertybėms muziejuose įsigyti buvo skiriama apie 300 tūkst. eurų per metus.

4) Įstatymas nustatys tik galimybę suteikti kultūros kompetencijų centro statusą, o nustatyti jų finansavimo tvarką ir suteikti statusą bus pavesta Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai. Taigi, konkretus finansavimo poreikis yra sietinas su konkrečios srities centrų poreikiu, kuris bus nustatytas išanalizavus situaciją prieš priimant įstatymo įgyvendinamuosius aktus. Dėl šios priežasties tikslesnius paskaičiavimus bus galima pateikti teikiant atitinkamus Vyriausybės nutarimų projektus.

5) Kultūros ir meno premijų sistemos pertvarka šiuo metu yra siejama ne su jų dydžiu, bet su pasiekimų, už kuriuos premijos yra teikiamos, peržiūra. Preliminariai bendras teikiamų premijų dydis (lėšų suma), kiek tai yra susiję su šio įstatymo įgyvendinimu, neturėtų kisti.

13. Specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą remtasi UAB „ESTEP Vilnius“ 2015 m. atlikta Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija, Lietuvos kultūros tarybos finansuotu taikomuoju R. Makselio 2017 m. tyrimu „Kultūros politikos pagrindų įstatymo poreikio

analizė“ ir viešosios įstaigos „Mene“ 2018 m. atlikta galimybių studija „Brėžiant kultūros politikos kryptis“.

Įstatymo projekto derinimo metu savo pastabas, pasiūlymus, vertinimus ir rekomendacijas pateikė daugiau nei 20 skirtingų institucijų, įstaigų, nevyriausybinių organizacijų ar kitų asmenų, vykdančių veiklą kultūros srityje.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai: kultūra, menas, kultūros įstaiga, kultūros paslauga, kultūros kompetencijų centras, kultūros ir meno darbuotojas, nacionalinės reikšmės kultūros vertybės, regioninė kultūros politika.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Įstatymo projekto 23 straipsnyje yra numatyta, kad įstatymas, išskyrus 8 straipsnio 3 dalį, 9, 13, 16, 21 straipsnius, įsigalioja 2021 m. sausio 1 d., o minėti straipsniai įsigalioja 2022 m. sausio 1 d.

Poreikis nustatyti atskiras įsigaliojimo datas kilo atsižvelgiant į tai, kad šiuose straipsniuose numatyto naujo teisinio reguliavimo (viešojo administravimo funkcijų suteikimo Lietuvos kultūros institutui, kultūros atašė statuso, kultūros kompetencijų centrų, kultūros vertybių sąrašo patvirtinimo ir regioninių kultūros tarybų) įgyvendinimas reikalauja papildomų teisės aktų priėmimo (ar pakeitimo) ir (arba) išsamios analizės bei papildomo derinimo su suinteresuotais subjektais konkrečių veiksmų lygmenyje. Iniciatorių nuomone, iki 2021 m. sausio 1 d. kokybiškai šių veiksmų atlikti nepavyks, todėl siūloma nustatyti vėlesnę įsigaliojimo datą.

Kultūros ministras
dr. Mindaugas Kvietkauskas

2020 01 27